

N:o 48.

Af herr **C. J. Jakobson**, om *exporttull å järnmalm.*

Då Riksdagen på sin tid genom storartade anslag till järnvägars byggande i öfre Norrland satte ägarna af de största järnmalmsfälten därstädes i stånd att exploatera dessa slumrande millioner, så skedde detta som bekant icke utan att stora betänkligheter uttalades gent emot denna åtgärd. Man befarade, att om malmexporten utan vidare släpptes lös, skulle de rika tillgångarna af råvara så småningom utsina, och den dag snart vara förestående, då Sverige hade beröfvat sig denna naturliga rikedom utan annat gagn än en tillfällig och snart förflyktigad vinst för några enskilda bolag. Men å andra sidan var man icke blind för nödvändigheten för vårt land att öppna sina stora naturliga rikedomskällor och medelst deras tillgodogörande öka den svenska nationalförmögenheten och sätta landet i stånd att bära de ökade bördor, som både försvarskrafvet och andra behof ställde i en nära utsikt. Sålunda blefvo Lapplandsjärnvägarna byggda, och grufbrytningen tog sin början äfven vid Kiruna och Luossavaara, så att från de tre stora norrbottniska malmfälten en väsentlig export af järnmalm sedan kunnat äga rum.

Det skall icke förnekas, att icke redan denna industri haft sina fördelar för landet, att den skapat talrika arbetstillfällen, liksom att den på olika vägar tillfört landet ökad kapital. Men man har icke af denna industri tagit ut allt hvad man skulle kunnat, på samma gång man å andra sidan riktat den utländska järnindustrien med ett råmateriel, som satt densamma i stånd att kraftigare konkurrera med vår inhemska järnhandtering. Så länge de norrbottniska malmfälten emellertid ägdes och innehades af dem, som med stor risk och stort arbete varit de ban-

brytande, så hyste mången grundade betänkligheter mot att öka deras börda, därigenom att man genom lagstiftningsåtgärder tvingade dem att äfven påtaga sig kostnaderna för en förädlingsindustri. Emellertid ha, som bekant, de lappländska järnmalmsfälten numera kommit i händerna på andra ägare, hvilka vid köpets afslutande icke kunde förbise och visserligen icke heller förbisågo den tämligen vissa utsikten, att de svenska statsmakterna förr eller senare med de maktmedel, de äga, skulle komma att reglera förhållandet mellan exporterad och hemma i Sverige förädlad järnmalm. Med bättre kapitaltillgång och en fastare organisation torde det bolag, som nu innehar och bearbetar de norrbottniska malmfälten, äfvenledes vara i stånd att draga ut konsekvenserna af de åtgärder, medelst hvilka den svenska Riksdagen oundvikligen måste förebygga en forcerad export af råmalm. Bolaget lär väl icke heller ha saknat nödigt förutseende vid uppgörelse af sina leveranskontrakt i sådant afseende, att icke bolaget sörjt för att varda skyddadt mot följderna af t. ex. en exporttull å järnmalm.

Det lider icke något tvifvel, att det icke är genom åsättandet af en sådan exporttull, som Riksdagen har att sörja för uppkomsten af lämpliga verk och inrättningar för förädling inom landet af speciellt den lappländska malmen. Jag har här förnämligast talat om de norrbottniska malmfälten, men det faller af sig själf, att hvad som i förevarande afseende gäller om dem äfven gäller öfriga svenska malmtillgångar, hvilka äro föremål för export. Så länge grufägarna tillåtas att utan någon afgift till staten, å hvars mark de största fyndigheterna dock äro belägna, efter behag exportera den i utlandet begärliga råvaran, så skola hvarken de eller andra kapitalister intressera sig för anläggande af smältverk, valsverk o. s. v. här hemma. Exporten ger nämligen grufägarna stora utdelningar till och med utan att de därför behöfva sätta sina salupriser så högt, som de skulle kunna, och kapitalet vågar sig icke gärna på risken af stora anläggningar i vårt karga klimat och på aflägsset belägna platser, då dessa svenska förädlingsverk skulle ha att uthärda en hård konkurrens med redan befintliga stora och välbelägna utländska anläggningar, hvilka till på köpet hämta sina bästa vapen i konkurrensen just ur de svenska malmbergen. Blefve däremot exporten en smula reglerad därigenom, att staten toge en måttlig afgift pr ton för exporterad malm, så blefve ställningen i förevarande afseende väsentligt förändrad. Det torde i detta sammanhang böra påpekas, att exportörerna mycket väl kunna påtaga sig en sådan afgift på grund af den stora vinst, de skörda af sin handtering redan med de relativt låga priserna, de nu hålla. Men det är dessutom sannolikt, att där icke kontrakt föreligga,

eller i den mån dessa utgå, exportörerna helt och hållet kunna lägga tullbördan på köparna på den grund, att de, såsom ofvan antydts, hittills icke lära ha betingat sig det pris, som varit det naturliga för den levererade varan, utan nöjt sig med ett lägre pris och utjämnat differensen medelst ökad export.

Hvad som behöfdes för att åstadkomma industriella anläggningar för tillgodogörande af norrbottensmalmerna torde, såsom ofvan påpekats, ytterst egentligen endast vara ett måttligt skydd mot den utländska konkurrensen, åtminstone så länge, att de nya verken hunne upp till samma konkurrenskraft som deras utländska medtäflare. Med de resurser, som detta land och ej minst dess nordliga del i öfrigt erbjuda, torde man kunna taga för afgjort, att kapital och företagsamhet då icke skulle saknas för en industri, som i så hög grad hade de naturliga förutsättningarna för sig, som här är fallet. I omedelbar närhet af kommunikationer och grufvor befinna sig nämligen några af världens största naturliga kraftkällor, och sedan det visat sig lönande att exploatera de lappländska bränntorfsmossarna, så får man väl anse äfven bränslefrågan väsentligt löst, i den mån den norrbottniska torfven är brukbar för här ifrågasvarande ändamål. I och med tillkomsten af den så kallade inlandsbanan blifva äfven tusentals tunnland kolskog tillgängliga, hvarifrån oerhörda kvantiteter af träkol kunna hämtas till billigt pris. Det har också förljudits, att man endast väntar på en naturlig och måttlig reglering af exportmöjligheterna, för att kapital skall erbjuda sig för sådana förädlingsanläggningar, om hvilka här talats.

Den svenska statens skattebehof växer år ifrån år, och det lär tyvärr i sinom tid bli allt svårare att finna utvägar för de hastigt växande behofven. Redan hafva reserverna anlitats, och skattekällor fått tillgripas, på hvilka ingen för ett decennium sedan tänkte, och det kan icke vara utan bekymmer man tänker på de stora fordringar, som måste ställas på folkets skatteoffervillighet, i den mån som vårt försvar skall ordnas i enlighet med den senaste försvarsreformen. Hvad är under sådana förhållanden oegentligare, än att staten skall tillåta, att den malm, som härflyter ur statens eget jordområde, må få af enskilda ägare försäljas utan någon som helst direkt fördel för staten. Detta så mycket hellre som, såsom ofvan påpekats, grufägarna mycket väl med bättre hushållning skulle kunna afstå icke så litet af inkomsten åt staten och ändå ha till fullo öfver för sin drift och sig till vinst och utdelning. Sunda förnuftet säger fast hellre, att staten härvidlag icke handlar mindre lättsinnigt än malmexportörerna, då staten låter sina rikedomar föras bort, utan att man gör sig möda att tillvarataga de väsentliga andelar af vinsten, som så

att säga naturligen erbjuda sig. Då efter säkert förljudande det exporterande bolaget icke heller ensamt komme att bära utgiften för tullens utgörande, utan denna börda kontraktsevenligt delades af de utländska köparna, så saknas hvarje rimlig anledning för Riksdagen att afstå från denna millioninkomst, som här står till buds. Det är på denna grund och med fästadt afseende därpå, att en exporttull å råmalm tvifvelsutan är den enda möjligheten för uppammande af en förädlingsindustri för Norrbottens järnmalm, som undertecknad härmed tagit sig friheten att för Riksdagen framlägga ett vördsamt förslag att åsätta en så billig exporttull som 50 öre pr ton för all ur landet exporterad järnmalm. Man inser nogsam, att Riksdagen behöfver väl begrunda ett uppslag, som för närvarande är främmande för våra förhållanden, och man kan äfven sätta sig in i deras tankegång, som af ett eller annat skäl hysa betänkligheter mot denna skattläggning af svensk verksamhet, men i sistnämnda afseende påpekas ytterligare, hurusom förhållandena i själfva verket för den af en exporttull drabbade exportören utan afsevärda svårigheter medgifva att bära en måttligt afpassad börda, som till statens bästa och välfärd lägges på hans skuldror. Och man bör icke förkasta allt nytt endast därför, att det har denna egenskap. Så mycket mindre som den nyhet, om hvilken här är fråga, i själfva verket organiskt sammanhänger med det tullsystem, som till landets lycka och välgång praktiserats i snart två decennier. Liksom det i afseende å våra importskyddstullar ytterst är fråga om att skydda inhemsk handtering för öfvermäktig utländsk konkurrens, så gäller det i fråga om den föreslagna exporttullen, att dess innersta syfte är att utvidga den svenska industrien till att tillgodogöra sig de inhemska naturliga tillgångarna och icke till vrakpris släppa ut dessa på den utländska marknaden till fördel för utländsk industri, utländskt kapital och utländsk företagsamhet. I bådadera fallen skapar skyddet jämväl en välbehöflig inkomst för den svenska statskassan, en omständighet, som naturligen utgör en kraftig förstärkning af de skäl, som kunna anföras till förmån för skyddssystemet både i afseende å importtullar och i afseende å exporttullar å råvaror.

Om vi kasta en blick tillbaka på frukterna af skyddssystemet, sådant det varit infört här i landet under de senare åren, så nödgas väl i närvarande stund till och med den mest doktrinäre frihandlare erkänna, att det varit upphof till ett ekonomiskt uppsving af oanadt omfång. Det är äfven helt naturligt, att så skall vara fallet, då skyddssystemet skapat otaliga arbetstillfällen och möjliggjort en mängd nya företag hemma i landet. På samma gång tullarna alltså minskat kapitalutförseln ur landet,

ha de ökat landets tillgångar genom den kapitalbildning, som uppstått genom den på olika områden ökade inhemska verksamheten. Sammalunda blefve förloppet, om man genom en exportskyddstull på järnmalm kunde få till stånd olika slag af järnförädling, byggd på den norrbottenska råmalmen. Utom det att man genom anläggande af förädlingsverk i stor skala och af olika art, genom uppförande af plåtverkstäder, skeppsvarf o. s. v. skulle betydligt förstora den nationella välmågan, finge man här i landet tillgodogöra sig den oerhörda vinst, som den utländska industrien hittills dragit af den lappländska råvaran. I samband med importskyddstullarna skulle sålunda exportskyddstullen i hög grad befördra den nationella kapitalbildningen och i afsevärd mån förstärka landets skattekrafter.

Särskildt för öfre Norrland erbjudes här ett uppslag till förverkligande af förhoppningarna om denna landsända såsom ett blifvande storindustriellt centrum.

På de grunder, som jag här haft äran anföra, tager jag mig friheten vördsamt föreslå,

att Riksdagen behagade åsätta en tullsats, att gälla från och med år 1905, af 50 öre pr ton för all järnmalm, som ur landet utföres.

Stockholm den 25 januari 1905.

C. J. Jakobson.